

ОПИТЪТ НА ИСПАНИЯ В ОСИГУРЯВАНЕ НА СЪОТВЕТСТВИЕ НА ДОС, УЧЕБНИТЕ И ИЗПИТНИТЕ ПРОГРАМИ С НУЖНИТЕ УМЕНИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА

➤ ОПРЕДЕЛЯНЕ НА КВАЛИФИКАЦИИТЕ В ИСПАНИЯ

В Испания определянето и осъвременяването на квалификациите в ПОО се извършва съвместно от всички заинтересовани страни. Те разработват професионални стандарти във всички икономически сектори; същите съставят националния каталог на професионалните стандарти. Въз основа на професионалните стандарти се разработват и осъвременяват програмите за ПОО и квалификациите.

➤ НАЦИОНАЛЕН КАТАЛОГ НА КВАЛИФИКАЦИИТЕ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ

Националният каталог на квалификациите за професионално обучение е гръбнакът на ПОО (*отговаря на Списъка на професиите за професионално образование и обучение в България*). В него се съдържат най-важните професии от двадесет и шестте бранша (*каталогът е разделен на 26 „професионални семейства/направления“ като всеки бранш представлява едно „професионално семейство/направление“*).

Каталогът (<https://www.todofp.es/que-estudiar/loe.html>) е активен (*дигитален*) и е разработен така, че дава възможност на търсещия обучение по дадена професия/специалност от съответно професионално семейство/направление онлайн да получи пълна информация за професията/специалността както следва:

- информация за нормативния акт, в случая кралски указ (*съотносим е към разработваните в България държавни образователни стандарти за придобиване на квалификация по професия*), с който се одобрява съответната професия/специалност и който съдържа информация за продължителността на обучението, съответствието с международната стандартна класификация на образованието (*ISCED*), какви професионални компетенции ще придобие обучавания (*пълен набор*), като какъв може да се реализира, перспективи за професионално развитие, включените учебни модули, съдържанието и продължителността им, критериите

за оценка, минимални изисквания за гарантиране качеството на обучението като изисквания към материалната база – пространства (*класни стаи, кабинети, лаборатории, работилници и др.*) и оборудване, изисквания към преподавателския състав, връзка със звената за компетентност за признаване и валидиране на придобити професионални компетенции, придобити извън училищното ПОО;

- информация за учебните програми (*какви учебни модули са включени, съдържанието, продължителността им и разпределението им по години, а също така са заложен и изисквания към обучителната организация като материална база и изисквания към обучаващите*), разработени от Министерство на образованието и професионалното обучение на Испания;
- информация за учебните програми на автономните области;
- информация относно институциите, които предлагат обучение по желаната професия.

➤ **ПРОФЕСИОНАЛНИ СТАНДАРТИ. СТРУКТУРА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СТАНДАРТИ**

Професионалните стандарти включват комплект от компетентности, отразяващи очакваното представяне на работника в съответната професия. Една компетентност се определя като „минимален сбор от професионални умения, които могат (*частично*) да бъдат признати и сертифицирани“. Всяка компетентност е свързана с учебен модул. Учебният модул включва знанията, уменията и компетентностите, необходими за постигане на тази компетентност. Обучителните спецификации се изразяват като способности (*очаквани резултати*) и свързаните с тях критерии за оценка, както и съдържанието водещо до постигане на тези способности. Посочват се също и способностите, които трябва да бъдат постигнати в реална работна среда (*в практиката*).

Професионалните стандарти се използват от образователните органи и службите по заетост за разработване на квалификациите по ПОО – дипломи и професионални сертификати. Дипломите за ПОО се състоят от сбор от професионални стандарти. Професионалният сертификат е за покриване на един професионален стандарт. Съгласно Закон 5 от 2022 г. правителството чрез така наречените звена за компетентност приравнява дипломите за ПОО, издавани от образователните власти и професионалните сертификати, издавани от органите по труда. Съществува каталог на професионалните сертификати (<https://www.todofp.es/que-estudiar/certificados-profesionalidad/catalogo-certificados-profesionalidad.html>), който по подобие на каталога на квалификациите за професионално обучение дава информация на какви условия трябва да отговаряш, за да ти бъде издаден професионален сертификат.

Испанският Национален институт по квалификации отговаря за професионалните стандарти. Чрез своята служба за наблюдение (*observatory*) институтът осъвременява националния каталог на професионалните стандарти във всички икономически сектори. Националният институт по квалификации определя, поддържа и осъвременява националния каталог на професионалните стандарти и съответстващите компетенции и обучителни модули в активно сътрудничество с всички заинтересовани страни. Регионите имат активна роля в развитието на браншовете, които са представени в дадения регион, например Галиция – мореплаване и риболов, а Пеи Васко – металообработване.

Експерти от 26-те бранша, включващи производствения и обучителния сектор, заедно определят професионалните компетентности и стандартите на съответните профили в производството. Всяка компетентност се описва от гледна точка на професионалните задачи, които обученият работник трябва да извърши.

Преразглеждането и осъвременяването на професионалните стандарти е непрекъснат процес. Той започва със стандарти по-стари от 5 години или със стандарти до 5 години, когато в съответния производствен сектор са настъпили промени, изискващи осъвременяването на професионалните стандарти. Нови професионални стандарти се разработват при поява на нови професионални профили/професии. Този процес включва всички заинтересовани страни, вкл. експерти от бизнеса и институции за ПОО. Извършва се и валидиране на променените професионални стандарти в съответствие с настоящата ситуация на пазара на труда.

Националните референтни центрове отговарят за планирането и провеждането на дейности за иновации, експериментирание и обучение, които служат като отправна точка за цялата национална система за квалификации и професионално обучение за развитие на ПОО.

Източник: Национален институт по квалификации, Испания

➤ ПОО ДИПЛОМИ

Базират се на професионалните стандарти, включени в Кataloга. Предлагат се на основно, средно и висше ниво, имат академична и професионална стойност и определят както образователното равнище, така и професионалната квалификация. Достъпни са за учащи, записани в основни, средни и висши програми за ПОО.

Всяка учебна програма (*diploma programme*) се разработва от работна група, съставена от образователни и технически експерти, които са от различни региони и са наети от съответния производствен сектор. Образователните експерти са учители или обучители по съответната професия. Преди правителството да одобри една квалификация, се провежда обществено обсъждане. В процеса участват всички основни консултативни органи:

- конференцията за секторно образование;
- генералния съвет за професионално обучение;
- националния образователен съвет;
- когато други органи имат отговорности в професията или професионалните области, към които се отнася учебната програма на дипломните програми, техният положителен доклад е предпоставка за одобрение и публикуване в Държавен вестник.

От 55 до 65% от националните учебни програми за ПОО се разработват от министерството и се одобряват с кралски укази, като гарантират валидността и последователността на квалификациите на национално ниво. Кралските укази също така определят съоръженията, изискванията за оборудване за доставчиците на ПОО, критериите за оценка и изискванията за учители за всяка дипломна програма за ПОО. Между 45 и 35% от учебните програми се разработват на регионално ниво (*от автономните области*) според социално-икономическите характеристики на съответната област.

Учебните програми за ПОО се състоят от различни модули: някои са свързани с професионалните стандарти (*професиите, обхванати от дипломата*), докато други улесняват достъпа до заетост като бизнес и предприемачество (*Empresa e iniciativa emprendedora*) или модули за професионално обучение и ориентиране (*Formación y orientación laboral, FOL*). Личните и социалните умения също са обхванати в модулите, съставляващи учебната програма на ПОО в образователната система.

От 2015 г. учебните програми за ПОО се актуализират и адаптират към изискванията на производствените сектори, включително за осемте ключови компетентности по междупредметен начин. В момента има около 180 различни учебни програми:

- Основно ПОО (*Título profesional básico – Basic VET* или първа степен на професионална квалификация) (*ISCED 353*) – учебните програми в основното ПОО са 34. След

завършването се получава основно професионално звание, напр. „основно професионално звание по кухня“. Basic VET е предназначена основно за младежи, които не успяват да завършат първия етап на средно образование. Условието за достъп до основно професионално обучение са:

- учениците да са на петнадесет години или да ги навършат през текущата календарна година и да не надвишават седемнадесет години към момента на достъп или през текущата календарна година (15 – 16 г.);
- завършен първи цикъл на задължително средно образование или, по изключение, завършена втора година на задължително средно образование (*в Испания задължителното образование е до 16-годишна възраст*).

Завършилите могат да работят като служители в малки, средни и големи компании в сектора на хотелиерството, в ресторанти, барове, кафенета, в магазини, специализирани в продажби на готови ястия и във фирми, посветени на съхранението, опаковането и дистрибуцията на хранителни продукти. Могат да работят като помощник в кухня, помощник-сервитьор, помощник-барман.

- Среден клас ПОО (*Título de Técnico – Intermediate VET или втора степен на професионална квалификация*) (ISCED 354) – учебните програми в средния клас ПОО са 62. Завършилите получават званието „техник“, напр. „кухненски и гастрономически техник“. За да се получи достъп до среден клас на ПОО, кандидатите трябва да отговорят на някои от следните изисквания:

Директен достъп:

- Да притежават званието завършил задължително средно образование или по-високо академично ниво.
- Да притежават основно професионално звание (*Basic Professional Training*).
- Да притежават звание техник или помощник техник или еквивалент за академични цели.
- Да са издържали приемния изпит за университет (*за лица над 25 години*).

Достъп чрез **пробен период** (*за тези, които не отговарят на някои от горните изисквания*):

- Да са издържали теста за достъп до цикли на обучение на средно ниво (*изискването е в годината на полагане на теста кандидатът да е навършил поне седемнадесет години*).

Завършилите имат право да извършват дейностите по предварителна подготовка, консервация, довършителни/презентационни и сервизни дейности на всички видове кулинарни заготовки в областта на кухненското производство. Могат да работят като готвачи.

- Висше ПОО (*Título de Técnico Superior – High VET* или *трета и четвърта степен на професионална квалификация*) (*ISCED 554*) – учебните програми във висшето ПОО са 92. Висшето ПОО е част от системата на висшето образование. Завършилите получават званието „висш (*старши*) техник“, напр. „старши техник по управление на кухнята“. За да се получи достъп до висше ПОО, кандидатите трябва да отговарят на някои от следните изисквания:

Директен достъп:

- Да притежават бакалавърска степен или сертификат, удостоверяващ, че са преминали всички предмети на бакалавърската степен.
- След втората година от всякакъв вид експериментална бакалавърска степен.
- Да притежават звание техник (*средно професионално обучение*).
- Да притежават звание висш техник, специалист техник или еквивалентна степен за академични цели.
- След завършено академично (*общо*) средно образование (*Unified Polyvalent Baccalaureate*).
- След преминаване на университетски ориентационен курс.
- Да притежават университетска или еквивалентна степен.

Достъп чрез **пробен период** (*за тези, които не отговарят на някои от горните изисквания*):

- Да са издържали теста за достъп до цикли на обучение от по-високо ниво (*изисква се да са навършили 19 години в годината, в която се полага теста или 18 за тези, които притежават специалност техник*).
- Да са издържали приемния изпит за университет (*за лица над 25 години*).

Завършилите тази степен на ПОО и получили званието „старши техник по управление на кухнята“ могат да работят както в големи, така и в средни и малки компании, главно в сектора на хотелиерството и по-специално в подсектора на ресторантьорството, като напр. „Отговорник храни и напитки“, „Управител на кухня“, „Главен готвач“ и др. В много случаи могат да стартират собствен бизнес, обикновено откриват малки заведения и са собственици и управители на кухнята едновременно.

Сърцевината на ПОО в Испания са Intermediate VET и High VET, докато първата степен Basic VET е предназначена основно за младежи, които не успяват да завършат първия етап на средно образование (*Secondary*). Продължителността на обучението във всяка от формите на ПОО е 2 години, от които последните 3 месеца (март – юни) са в предприятие (*продължителност 400 учебни часа*). Съществува и дуална форма на обучение, която обаче е с по-голяма продължителност – към

традиционното ПОО има допълнително 4-месечно обучение на реално работно място. Въведена е система за интегрирано езиково обучение в предметите (CLIL), чиято идея е да се компенсират премахването на часовете по чужд език в горните класове на ПОО, като се залага едновременно изучаване на език и предмет – например „Мехатроника“ на френски език. Училищата за ПОО в Испания са както за деца, така и за възрастни, които учат заедно в едни и същи класове, с еднаква продължителност на обучението и равностойни сертификати

Нов закон за организацията и интеграцията професионалното обучение (<https://www.todofp.es/sobre-fp/nuevaleyfp2022.html>).

Процесът на модернизиране на испанската система за ПОО стартира през 2018 г. с приемането и прилагането на първия Стратегически план за професионално обучение в образователната система. През 2020 г. се приема План за модернизация на професионалното обучение, който представлява приемствеността и разширяването на действията, предвидени в Първия стратегически план за професионално обучение. Сред основните му принципи е публично-частното сътрудничество и по-специално участието на компаниите в дефинирането на профилите на компетентностите и създаването на програми за обучение.

Новият закон за професионално обучение има за цел да създаде и организира единна и интегрирана система за професионално обучение. Целта на закона е да регулира системата за професионално обучение и подкрепа, която, служейки за укрепване на конкурентоспособността и устойчивостта на испанската икономика е в състояние да отговаря гъвкаво на интересите, очакванията и стремежите за професионална квалификация на хората през целия им живот, а също така и на уменията, изисквани от новите производствени и секторни нужди както за повишаване на производителността, така и за създаване на работни места.

Процесът по разработване на новия закон е започнал в края на 2020 г. В него са се включили партньорите от бизнес сектора, автономните общности, други министерства, социални партньори, множество асоциации и субекти, а също и на граждани. Законът е окончателно приет в Сената на 23 март 2022 г. и е публикуван в Държавен вестник на 1 април 2022 г. (за информация на <https://www.boe.es/eli/es/lo/2022/03/31/3>).

С новия закон за ПОО Испания въвежда нови принципи на системата за професионално обучение, свързани с нейната трансформация, като гъвкавост, модулност, дизайн и универсална достъпност, пропускливост с друго обучение, публично-частна съвместна отговорност, връзка между училища/обучителни центрове и компании, иновации, приложни изследвания, предприемачество, оценка и качество на системата и интернационализация. Създадена е напълно нова система от степени на

професионално обучение (*A, B, C, D и E*), въз основа на техния обхват и продължителност, на континуум от микрообучение (*степен A*) до степени и курсове за специализация (*степен D и E*), въз основа на напредъка на обучението и на получаване на акредитация, сертифициране и степен.

Източници:

1. ПОО в Испания, CEDEFOP <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/spain-2019>.
2. Министерство на образованието и професионалното обучение на Испания – официален сайт, <https://www.todofp.es/inicio.html>.
3. НАПОО, проект „Проучване на опит и добри практики при внедряване на европейските политики и инструменти в подкрепа за Ученето през целия живот“.

Публикацията се реализира с финансовата подкрепа на Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения са на авторите и не отговарят непременно на тези на Европейския съюз и Европейската комисия. Европейският съюз и Европейската комисия не могат да бъдат отговорни за изразените позиции.